

KOHTI UUDENLAISTA JUMALANPALVELUSTA

Opas nuorten jumalanpalvelusten järjestäjille

Iina Manninen

Opinnäytetyö, kevät 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Itä Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön
suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus

*”Vallitkoon teidän sydämissänne Kristuksen rauha,
johon teidät on yhden ja saman ruumiin jäsenenä kutsuttu.*

Olkaa myös kiitollisia.

Antakaa Kristuksen sanan asua runsaana keskuudessanne.

Opettakaa ja neuvokaa toisianne kaikella viisaudella

ja laulakaa kiitollisin mielin Jumalalle

psalmeja, ylistysvirsiä ja hengellisiä lauluja.

*Mitä teettekin, sanoin tai teoin, tehkää kaikki Herran Jeesuksen
nimessä, kiittäen hänen kauttaan Jumalaa, Isäämme.”*

Kol. 3:15–17

TIIVISTELMÄ

Manninen, Iina. Kohti uudenlaista jumalanpalvelusta. Opas nuorten jumalanpalvelusten järjestäjille. Pieksämäki, kevät 2012. 43 s. 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä Pieksämäki. Sosiaalian koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyöntekijän virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö on produktio, jonka tavoitteena oli toteuttaa opas nuorten jumalanpalvelusten järjestäjille. Lähtökohtana oppaalle olivat nuorten omat toiveet ja kokemukset, joita kerättiin kyselylomakkeiden ja päiväkirjojen avulla. Tarkoituksena on tukea seurakuntien nuorisotyön jumalanpalveluskasvatusta auttamalla tekemään jumalanpalveluksista mielekkäämpiä nuorille ja saada heitä osallistumaan enemmän. Produktiota suunniteltiin ja työstettiin yhteistyössä Kuopion seurakuntayhtymän Puijon seurakunnan nuorisotyön kanssa.

Teoriaosuus käsittelee jumalanpalveluksen perustaa, jumalanpalvelusuudistusta ja messun kaavaa. Teoriapohjaan kuuluu myös nuorten ajatusmaailman kehittyminen kehityspsykologian ja spiritualiteetin näkökulmasta sekä nuorten jumalanpalvelukset. Opinnäytetyön opas on tehty nuorilta kerättyihin kyselylomakkeisiin ja jumalanpalveluspäiväkirjoihin pohjautuen. Opas julkaistaan Fleimin Internet-sivuilla (Extrat ja Matskubunkeri) sekä liitetään erillisenä nidottuun opinnäytetyöhön, joka löytyy Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen yksikön kirjastosta.

Opinnäytetyön työstäminen alkoi syksyllä 2010. Vuoden 2011 alussa materiaali kerättiin Puijon seurakunnan nuorilta ja kesä 2011 käytettiin sen analysoimiseen sekä teoria-aineiston keräämiseen. Loppuvuosi käytettiin kirjallisen tuotoksen sekä oppaan tekemiseen. Opinnäytetyöprosessi oli monivaiheinen ja opettavainen.

Asiasanat: Kirkon nuorisotyö, jumalanpalvelus, jumalanpalvelusuudistus, nuoren spiritualiteetti

ABSTRACT

Manninen, Iina. Towards a new kind of worship. Guide for organizers of worship for the youth. 43 p. 3 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki, Spring 2012.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

This thesis is a production where the mission was to produce a guide for those who organize worship for the youth. This guide is based on youths' own wishes and experiences which were gathered by diaries and questionnaires. The mission was to support congregational youth works service work by helping them make worship more meaningful for the youth and to get them to participate more. The production was planned and produced together with Puijo congregations' youth work.

The theory part of this thesis includes worship foundations, the worship reform and the Mass basic pattern. It also includes the development of youths' way of thinking by developmental psychology and spiritual point of view and also youth worship. The guide in my thesis is based on the questionnaires and diaries gathered from the youth. The guide is published on Internet website of Fleim (Extrat and Matskubunkkeri) and connected to a separate paperback version of the thesis, which can be found Diaconia University of Applied Sciences Pieksämäki unit library.

I did the ground work for my thesis in autumn 2010. In the beginning of 2011 the materials were gathered from the youth in Puijo congregation. In the summer 2011 I analyzed the material and gathered the theory material. At the end of the year 2011 I worked to produce this written part and the actual guide. The process of making this thesis was multiphased and very educational.

Keywords: Christian youth work, worship, worship reform, youth spirituality

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 JUMALA PALVELEE VAI JUMALAA PALVELLAAN?	8
2.1 Mikä on jumalanpalvelus?	8
2.2 Kirkkovuosi	10
2.3 Jumalanpalvelusta uudistetaan	11
3 MESSUN KULKU	13
3.1 Johdanto-osio	13
3.2 Sanaosio	14
3.3 Ehtoollis- ja päätösosio	17
4 NUORUUS	19
4.1 Nuoren spiritualiteetti	19
4.2 Jumalanpalvelus nuorille	22
5 OPINNÄYTETYÖN SYNTY	24
5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	24
5.2 Produktion kohderyhmä ja hyödynsaajat	25
6 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI	27
6.1 Produktion vaiheet ja aineiston keruu	27
6.2 Kyselylomakkeista saadut vastaukset	28
6.3 Jumalanpalveluspäiväkirjoista saadut vastaukset	29
7 POHDINTA, ARVOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET	32
7.1 Opinnäytetyön arviointi	32
7.2 Produktion arviointi ja johtopäätökset	34
LÄHTEET	36
LIITTEET	39
Liite 1: Kyselylomake	39
Liite 2: Jumalanpalveluspäiväkirja	40
Liite 3: Ehtoollisjumalanpalveluksen kaava	42

1 JOHDANTO

Jumalanpalvelusuudistuksen myötä erilaiset jumalanpalvelukset ovat lisääntyneet, ja samalla on alettu kiinnittää huomiota myös nuorille suunnattuihin jumalanpalveluksiin. Jumalanpalvelus on seurakunnan toiminnan keskus, joten on tärkeää tuoda se luontevaksi osaksi myös nuorten ja nuorten aikuisten elämää. Itsekin jäin seurakuntanuorena ollessani kaipaamaan jumalanpalveluksiin muutoksia ja koin nuorten jumalanpalvelukset mielekkäämmäksi kuin seurakunnan pääjumalanpalvelukset. Kun minulle ehdotettiin nuorten jumalanpalvelusten kehittämistä, otin haasteen innokkaasti vastaan, jotta voisin tarjota yhä useammalle nuorelle mahdollisuuden osallistua heitä itseään kiinnostaviin jumalanpalveluksiin ja päästä itse myös toteuttamaan niitä.

Opinnäytetyöni käsittelee nuorille suunnattuja jumalanpalveluksia ja sen tavoitteena on tuottaa helppolukuinen ja yksinkertainen opas niille seurakunnan työntekijöille, kerhohjoajille ja isosille, jotka järjestävät jumalanpalveluksia sekä nuorille että nuorten kanssa. Nuorille suunnattuihin jumalanpalveluksiin liittyvää tutkimusaineistoa ei ole tehty, mutta olen käyttänyt tukena Kari Kuulan (2010) kirjoittamaa teosta, jossa on vinkkejä nuorten jumalanpalveluksia varten. Produktiota tukee myös Diakonia-ammattikorkeakoulusta Helsingistä valmistuneen Meri Huuskosen (2009) opinnäytetyön jumalanpalvelusopas, joka on suunnattu nuorille ja jossa on selkeästi kerrottu, mitä jumalanpalveluksessa tapahtuu.

Lähtökohtana opinnäytetyölle on tuottaa opas, joka vastaa nuorten mielipiteitä ja toiveita, joten se on koottu Kuopion Puijon seurakunnan nuorilta saadun materiaalin pohjalta. Isoskoulutuksessa ja isosena oleville nuorille jumalanpalvelukset ovat jo hyvinkin tuttuja. Näin heiltä voi pyytää syvälle menevää palautetta erilaisten jumalanpalvelusten toteuttamisesta. Nuoret osallistuivat tavallisiin jumalanpalveluksiin, nuortenleireillä järjestettyihin leirijumalanpalveluksiin sekä nuorteniltojen yhteydessä pidettyihin pieniin iltakirkkoihin ja kirjasivat kokemuksiaan ylös.

Jumalanpalvelus on opinnäytetyöni pohja, joten sen ymmärtäminen on tärkeää niin kohderyhmälle kuin lukijoillekin. Materiaalin keräämiseen osallistuneille nuorille juma-

lanpalvelus on tuttu sekä teoriassa että käytännössä. He ovat käyneet rippikoulun lähiaikoina, jolloin jumalanpalveluksen kaava on käyty läpi. Isoskoulutuksen sekä muun seurakunnan nuorten toiminnan aikana he ovat osallistuneet useisiin jumalanpalveluksiin sekä olleet myös toteuttamassa niitä itse. Käytän jumalanpalveluksesta myös nimitystä ”jumis”, sillä tämä termi on vakiinnuttanut paikkansa nuorten ja nuorisotyön keskuudessa ja on myös helpompi käyttää.

Kyselylomakkeessa (LIITE 1) pyydän nuoria antamaan vinkkejä nuorten jumiksen järjestäjälle. Tässä olen jakanut jumalanpalveluksen kolmeen eri osa-alueeseen, jotka ovat sen keskeisimmät osat: puheet, musiikki sekä rukoukset. Jumispäiväkirjoja (LIITE 2) täyttäneet nuoret ovat arvioineet jumalanpalveluksia, niiden toteutusta sekä niiden onnistumiseen vaikuttaneita tekijöitä. Päiväkirjoja täyttäneet nuoret olivat samoja, jotka vastasivat kyselyyn. Oppaan olen koonnut näiden vastausten perusteella ja olen suunnitellut sen niin, että se on selkeä ja helppolukuinen. Oppaan kieliasu on suunniteltu niin, että siitä käy ilmi sen olevan nimenomaan nuorten toiveiden mukaan koottu.

Jumalanpalvelusten järjestäjien, sekä siihen osallistuvien on hyvä tietää, miksi tietyt osiot ovat kaavassa ja mistä ne ovat lähtöisin. Monet istuvat messussa ymmärtämättä, että kaikki jumalanpalveluksen kaavassa oleva pohjautuu alkujaan Raamattuun sekä Jeesuksen opetuksiin. Tämän takia olen koonnut lyhyesti selityksiä ja lähtökohtia messun kaavan (LIITE 3) eri osioille. Vaikka raportissa käsitellään myös monia muita erilaisia jumalanpalveluksen muotoja, niiden kaava noudattaa pääosin ehtoollisjumalanpalvelusta, joten tämän kaavan käyttö sopii myös muiden jumalanpalvelusten tulkitsemiseen.

2 JUMALA PALVELEE VAI JUMALAA PALVELLAAN?

2.1 Mikä on jumalanpalvelus?

Jo nimestä voimme päätellä jumalanpalveluksen tarkoituksen: toisaalta Jumala palvelee ihmistä ja toisaalta ihminen palvelee ja ylistää Jumalaa. Jumalanpalveluksen toteuttamiseen osallistuu koko seurakunta, sillä se on Jumalan kansan juhla. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a.) Koska kristinuskon keskus on usko kolmiyhteiseen Jumalaan, se näkyy myös jumalanpalveluksessa, jossa Isä, Poika ja Pyhä Henki ovat vahvasti läsnä. Messun rakenne on trinitaarinen, eli se rakentuu pelastusekonomisen kolminaisuusopin varaan. Tämä tarkoittaa sitä, että rakenteen painotus on siinä, kuinka Jumala toimii pelastushistoriassa: ilmoittaa itsensä luomisessa, lunastuksessa ja pyhityksessä. Pyhä kolminaisuus tulee esiin messun rukouksissa, saarnassa ja symbolisissa toiminnoissa, kuten alkusiunauksessa ja uskontunnustuksessa. (Kotila 2004, 25.)

Ehtoollisjumalanpalveluksessa eli messussa Jumala tulee ihmiseksi ja on todellisesti läsnä ehtoollisen viinissä ja leivässä eli tapahtuu inkarnaatio. Tämä tarkoittaa sitä, että kolmiyhteinen Jumala tulee ihmiseksi Kristuksessa ja samalla myös edustaa ihmiskuntaa Jumalan edessä olemalla täydesti ihminen. Inkarnaatiossa Jumala ylittää ihmistä ja Jumalaa erottavan kuilun. (Kotila 2004, 30.) Myös Luther painotti jumalanpalveluksen teologiassa inkarnaatiota, jossa sana tulee lihaksi yhtä todellisena kuin ensimmäisenä jouluna, jolloin Jeesus syntyi ihmiseksi maan päälle. Tällöin kolmiyhteinen Jumala tulee seurakunnan keskelle erityisesti Jumalan sanan kautta kahdessa muodossa. Nämä muodot ovat kuultu sana eli sanan julistus sekä näkyvä sana eli pyhät sakramentit. (Jolkkonen 2001a, 231.)

Messu on koko seurakunnan toiminnan keskus ja samalla myös pääjumalanpalvelus. Vaikka ehtoollisjumalanpalvelus on ollut jo vuosisatoja seurakunnan pääjumalanpalvelus, vasta jumalanpalvelusuudistuksen jälkeen ehtoollisen asettaminen messussa on saatu vakiintumaan. Erityistilanteiden messuja ja jumalanpalveluksia ovat lapsille ja nuorille suunnatut jumalanpalvelukset sekä erilaiset teemajumalanpalvelukset ja konfirmaatiomessu. Kirkkokäsikirjasta löytyy kaava myös kirkkovuoden juhla-aikojen jumalan-

palveluksille, joita ovat esimerkiksi joulu ja pääsiäinen. Kaikki kirkolliset toimitukset, kuten kaste, avioliittoon vihkiminen ja hautaan siunaaminen, ovat myös jumalanpalveluksia. (Sariola 2001, 30, 288.)

Jumalanpalvelusten kirjasta löytyy kaikille jumalanpalveluksille oma kaava, vaikka ne ovat rakenteeltaan hyvin samanlaisia kuin ehtoollisjumalanpalvelus. Sellaisina pyhäpäivinä, jolloin ei jaeta ehtoollista, vietetään sanajumalanpalvelusta. Sanajumalanpalvelus eroaa messusta myös siten, että rukous on nostettu yhdeksi pääosaksi, jolloin esirukous voidaan toteuttaa tavallista laajempaan, kuten henkilökohtaisena sielunhoitona tai rukoussalattarina. Sanajumalanpalvelusta käytetään monenlaisissa tilanteissa, kuten nuorten, oppilaitosten, puolustusvoimien ja kirkkovuoden juhla-aikojen jumalanpalveluksissa sekä erilaisissa teemajumalanpalveluksissa. Kaavaa voidaan soveltaa aina tilanteen mukaan. (Sariola 2001, 290–292.)

Perhemessussa otetaan erityisesti huomioon lapsiperheet. Messu voidaan viettää sanajumalanpalveluksena, jolloin ehtoollisosa jätetään kokonaan pois. Jumalanpalvelusten käsikirjassa löytyy valmiita tekstejä ja lauluja perhemessua varten. Lasten osallistuminen ehtoollisen viettoon vanhempien kanssa on hyvin tärkeä osa perhemessua, sillä osallistuessaan lapsi pääsee kokemaan ehtoollisen pyhyiden ja samalla ehtoollisesta tulee luonnollinen osa jumalanpalvelusta. (Sariola 2001, 294–297.)

Viikkomessu palvelee tarvetta, jossa ehtoollisjumalanpalvelusta halutaan viettää muulloin kuin sunnuntain jumalanpalveluksessa. Sitä voidaan käyttää erityistilanteissa samoin kuin sanajumalanpalvelustakin. Viikkomessun kaavasta käy ilmi, mitkä osat messussa ovat välttämättömiä, joten se voi olla paljon yksinkertaisempi kuin sunnuntainen pääjumalanpalvelus. Viikkomessun kaavaa voi muokata tarpeen mukaan ja osia lisätä haluttaessa, minkä takia se sopiikin hyvin moneen seurakunnan tilaisuuteen. (Sariola 2001, 299–300.) Rakenteessa on väljyyttä, joten se antaa tilaa hiljaisuudelle, rukoukselle ja mietiskelylle. Yleensä viikkomessun yhteydessä järjestetään seurakunnille mahdollisuus myös henkilökohtaiseen sielunhoitoon ja rippiin. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b.)

2.2 Kirkkovuosi

Kirkkovuosi säätelee jumalanpalveluselämää ja eroaa kalenterivuodesta siinä, että se alkaa adventista ja päättyy tuomiosunnuntaihin. Kirkkovuoden juhlapyhät liittyvät Jeesuksen elämän tapahtumiin. Vuoden kulku muistuttaa myös pelastushistoriasta ja merkitsee sitä, että kerran tapahtunut on jumalanpalveluksessa todellisuutta myös sillä hetkellä. Sunnuntaita pidetään Herran päivänä, mikä tekee siitä myös kirkkovuoden perusyksikön, johon juhlapyhät sijoittuvat. (Kirkkohallitus 2000, 194–195.)

Neljä adventtisunnuntaita aloittaa kirkkovuoden ja johdattaa joulunajan pyhiin. Loppiaisen muistuttaa idän viisaista tietäjistä, jotka tulivat osoittamaan kunnioitusta juuri syntyneelle Jeesus-lapselle. Laskiaissunnuntaita vietetään paastoon laskeutumisen valmistautumiseksi, sillä seuraavalla viikolla tuhakeskiviikko aloittaa paaston ajan. Paasto kestää pääsiäispyhien pitkäperjantaihin, jolloin Kristus on kuollut meidän vuoksemme ja sovitustyö on tehty. Helluntaita vietetään Kristuksen ylösnousemuksen jälkeisen Pyhän Hengen vuodatuksen merkiksi ja se sijoittuu juutalaisen käsityksen mukaan 50 päivän päähän pääsiäispäivästä. Kesän isoimpia juhlapyhiä ovat Pyhän kolminaisuuden päivä, joka muistuttaa kolmiyhteisestä Jumalasta, sekä Juhannuspäivä, joka on uskonpuhdistuksen sekä Johannes Kastajan muistopäivä. Mikkelinpäivä, joka on ylienkeleli Mikaelin muistopäivä, sijoittuu syys-lokakuun vaihteeseen. Kirkkovuoden lopun tärkeimpiä juhlapyhiä ovat Uskonpuhdistuksen muistopäivä, Pyhäinpäivä, Valvomisen sunnuntai sekä Tuomiosunnuntai. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2011.)

Kirkkovuosi määrittää jumalanpalveluksessa käytettävät liturgiset värit, joita ovat valkoinen, vihreä, punainen, violetti/sininen ja musta. Värit näkyvät kirkkotilassa sekä pappien vaatetuksessa. Valkoista väriä käytetään suurina juhlapäivinä, kuten jouluna, pääsiäisenä, loppiaisenä ja mikkelinpäivänä. Väri kuvaa iloa, kiitosta, puhtautta ja autuutta. Punaista väriä käytetään esimerkiksi helluntaina, pyhäinpäivänä sekä apostolien ja marttyyrien päivänä. Väri kuvaa verta, tulta ja tunnustusta. Vihreää väriä on kirkkovuoden käytetyin, sillä se on esillä koko loppiaisen ja laskiaisen välisen ajan sekä lähes kaikissa helluntain jälkeisissä pyhissä. Vihreä kuvaa toivoa ja iankaikkista elää sekä on elämän ja arjen väri. Violetti väri on käytössä toisen, kolmannen ja neljännen adventtisunnuntain sekä paaston aikana ja hiljaisella viikolla. Väri on katumuksen, odotuksen

ja parannuksen väri. Mustaa väriä käytetään ainoastaan pitkänä perjantaina ja sitä seuraavana hiljaisena lauantaina. Se kuvastaa murhetta, surua sekä katoavaisuutta. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2011.)

2.3 Jumalanpalvelusta uudistetaan

Kirkko haluaa uudistua, ja se näkyy myös siinä, että jumalanpalvelus koetetaan pitää ajan tasalla. Uusi Kirkkokäsikirja otettiin käyttöön adventtisunnuntaina vuonna 2000. Tämä on virsikirjan, Raamatun, katekismuksen sekä kirkkolain ja kirkkojärjestyksen ohella kirkkohallituksen hyväksymä kirkollinen kirja. 1980-luvun lopun sekä 1990-luvun aikana uudistettiin myös kaikki muutkin kirkolliset kirjat. Tämä on ollut laaja uudistus, jonka vaikutus tullaan näkemään vasta vuosien päästä. (Sariola 2001, 15–16.) Uudistus on lähtenyt liikkeelle myös muissa kirkkokunnissa eletystä jumalanpalveluskriisistä, jonka taustalla on epätietoisuus siitä, mitä usko merkitsee meidän ajassamme. Kirkkojen Maailmanneuvoston kokouksessa vuonna 1968 on jo todettu jumalanpalveluksen olevan kriisissä, joka on yhteydessä myös maallistumiseen, jossa kristinusko menettää vaikutusvaltaansa maailmassa. (Kotila 2004, 46–47.)

Jumalanpalvelusuudistus on produktion kannalta tärkeä, sillä tietyille ryhmälle suunnatun jumalanpalveluksen järjestäminen on lähtenyt liikkeelle uudistuksen myötä, ja näin myös nuorten jumukset ovat lisääntyneet. Nuorten jumalanpalvelusten lisäksi myös muut tietyille ryhmälle suunnatut ovat yleistyneet. Näitä ovat esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistön sateenkaarijumalanpalvelukset (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.c.). Myös erilaiset musiikkisuuntaukset alkavat näkyä, sillä useissa seurakunnissa järjestetään hevi- ja Elvis Presley-messuja sekä nyt uutuutena myös punkmessuja (Fleim 2011).

Virret pitävät sisällään useita eri ulottuvuuksia. Ne ovat hengellisiä lauluja, joita voidaan käyttää synnintunnustuksena, rukouksena ja kiitoksena. Yhdessä laulaminen vahvistaa uskonnollista yhteenkuuluvuutta. (Rusama 2009, 112–113.) Virsikirjan uudistaminen on aiheuttanut vaikeuksia, mutta myös vienyt kirkossa soivaa musiikkia aivan uuteen suuntaan. Uusien virsien oppiminen ei ole käynyt välttämättä kovin helposti,

mutta opitut virret ovat tulleet lopulta entistä rakkaammiksi ja kivunneet jopa entisten suosikkien ohi. Uudet virret ovat tuoneet jumalanpalvelukseen elävämpää laulutapaa, mutta uusia virsiä sekä sovituksia kohtaan esiintyy myös vastustusta. (Sariola 2001. 16–17.)

Tuomasmessu hyvä esimerkki jumalanpalveluksen uudistuksesta, sillä se on levinnyt Suomesta 1980-luvun lopussa ympäri Eurooppaa ja on nykyään yksi suosituimmista jumalanpalveluksista. Messussa käytetään rukousalttareita, joita jokainen voi kiertää ja jättää niille omat rukouspyyntönsä. (Tuomasmessu i.a.) Alttareiden luona on myös rukousavustajia, joiden kanssa voi keskustella. Rukouspalvelussa on varattu aikaa lyhyelle esirukouspyynnölle sekä rukoushetkelle. Ominaista tuomasmessulle on myös runsas musiikki ja laulu sekä se, että messussa palvelutehtävissä ovat maallikot eli sellaiset henkilöt, joita ei ole vihitty papiksi. Tuomasmessu eroaa tavallisesta messusta myös siten, että ennen messun alkua on mahdollisuus rippiin, jossa on varattu aikaa keskustelulle rippipapin kanssa. (Lehtiö 2004, 68.)

Vaikka uudenlaisia jumalanpalveluksia syntyykin jatkuvasti, niiden kaikkien kaavat perustuvat ehtoollisjumalanpalveluksen kaavaan, jota voidaan muokata tarpeen mukaan. Rakenteen keskeisimmät osat ovat sana ja ehtoollinen, tämän on todennut jo Martti Luther uudistaessaan jumalanpalvelusta aikaisemmin. (Sariola 1998, 14.)

3 MESSUN KULKU

3.1 Johdanto-osio

Aivan ensimmäisenä messussa lauletaan alkuvirsi, jonka tilalla voi olla myös johdantopsalmi tai soitinmusiikkia. Johdanto-osuus nimensä mukaisesti johdattaa ja auttaa seurakuntaa hiljentymään pyhäpäivän sisältöön sekä Jumalan sanan kuuntelemiseen. Johdantomusiikki voidaan jättää pois esimerkiksi paaston aikana, jolloin messu voidaan aloittaa hiljaisuudella. Etenkin konfirmaatiojumalanpalveluksissa ja pappien virkaan asettamisessa johdantomusiikin aikana käytetään ristikulkuetta. (Sariola 1998, 18, 21.)

Alkusiunaus on lyhyt vuoropuhelu liturgin ja seurakunnan välillä. Liturgi siunaa seurakunnan kolmiyhteisen Jumalan: Isän, Pojan ja Pyhän Hengen (Matt. 28:19), nimeen ja seurakunta ikään kuin vahvistaa asian vastaamalla aamen, joka tarkoittaa totisesti. Tämän jälkeen vuorotervehdyksessä toivotetaan Herra olemaan kanssamme. Johdantosoissaan liturgi johdattaa seurakunnan päivän aiheeseen ja tekstien sanomaan. Puheessa voidaan ottaa esiin myös sellaiset asiat, jotka liittyvät kyseiseen päivään, esimerkiksi jokin merkittävä tapahtuma, juhlapyhä tai muu vastaava erityistilanne. Johdantosanojen tulisi pysyä lyhyinä, ne voidaan jättää myös pois ja siirtyä suoraan yhteiseen rikkiin. (Sariola 1998, 23; 27–28.)

Yhteiseen rikkiin kuuluu synnintunnustus, jonka seurakunta voi lukea yhteen ääneen, sekä synninpäästö, jonka liturgi lukee. Tämäkin messun osa pohjautuu Raamatun teksteihin. Tuhlaajapojan tarinassa poika sanoo isälleen: ”Isä, minä olen tehnyt syntiä”. Isä järjestää pojalleen juhlat hänen huonosta käytöksestään huolimatta ja antaa hänelle anteeksi, synninpäästön. (Luuk. 15:21–22.) Ripin tarkoitus on valmistaa seurakuntalaisia Jumalan sanan kuulemiseen sekä pyhän ehtoollisen vastaanottamiseen. Saadessaan syntinsä anteeksi, seurakuntalainen palaa jälleen kasteen armoon ja elää kasteen todeksi uudelleen. (Sariola 1998, 32.) Yhteiset synnintunnustustekstit löytyvät muun muassa virsikirjan lopusta. Ripin jälkeen voidaan lukea yhteen ääneen myös kiitosrukous.

Messuissa on kolmenlaisia lauluja: psalmeja, ylistysvirsiä ja hengellisiä lauluja. Psalmit ovat Raamatussa olevia jumalanpalveluslauluja ja niitä on käytetty jo alkukirkosta asti. Niiden rinnalla laulettiin seurakunnan keskuudessa syntyneitä hengellisiä lauluja. Ylistysvirsistä käytetään meille tuttua *hymni*-sanaa, jossa on kyse Jumalan hyvien tekojen ja Jeesuksen ylistämisestä. Nämä alkukirkossa saaneet perinteet ovat yhä osa meidän nykyisten seurakuntiemme jumalanpalveluksia. (Sariola 2001, 163–165.)

Nykyisessä jumalanpalveluksessa päivän psalmit voidaan laulaa tai vaihtoehtoisesti lukea vuoropuheluna (Sariola 2001, 38). Ne ovat Evankeliumikirjassa ja niissä toistuu hyvin usein rukous (mm. Ps. 25:16, 27:7; 41:5.), jossa pyydetään Herran armahdusta. Lisäksi useissa evankeliumeiden kohdissa (mm. Matt. 20:29, Matt. 17:14–15 ja Luuk. 17:12–13) ihmiset pyytävät Jeesusta armahtamaan. Tällä pyydetään Herraa kääntymään seurakuntalaistensa puoleen ja auttamaan. Tämä on noussut tärkeäksi osaksi jumalanpalvelusta, niinpä päivän psalmin jälkeen seuraa Herra, armahda eli Kyrie, jossa seurakuntalaiset pyytävät Jeesukselta armahdusta ja apua. Tätä seuraa Kunnia eli Gloria sekä kiitosvirsi Pyhälle Kolminaisuudelle, joiden aikana seurakunta seisoo. (Sariola 1998, 48–49.) Viimeisenä Johdanto-osiossa tulee päivän rukous eli kollehtarukous. Aiheina toistuvat uskonelämä sekä siinä pysyminen ja vahvistuminen. Uudistusten myötä päivän rukouksia on monipuolistettu ja nykyaikaistettu. (Sariola 1998, 64–65.)

Herra, armahda ja Kunnia ovat Suomessa pysyviä sävelmäsarjoja. Lisäksi näitä ovat ehtoollisosassa olevat Pyhä sekä Jumalan Karitsa. Messumusiikki on kehittynyt paljon sen jälkeen, kun Agricola suomensi vanhoista teksteistä ensimmäiset suomenkieliset virsitekstit, minkä jälkeen ensimmäinen suomenkielinen virsikirja julkaistiin 1500-luvun lopulla. Niin kuin jumalanpalveluksen osat yleensäkin, myös virret ovat Jumalan hyvyyden ylistystä, rukousta ja Jumalan sanan julistamista. (Sariola 2001, 171, 179.)

3.2 Sanaosio

Messun kaavan toinen osio on nimitykseltään ”Sana”. Sanalla tarkoitetaan Jumalan Sanaa eli Kristusta, joka on läsnä jumalanpalveluksessa käytettävissä lauluissa, teksteissä ja saarnassa. Sanaosio sisältää Raamatun lukukappaleet sekä Vanhasta että Uudesta

testamentista, evankeliumin ja saarnan. Sanasta käy ilmi kirkkovuoden kulku, sillä Evankeliumikirjassa on jokaiselle viikolle määritelty omat, kirkkovuotta noudattavat tekstit. Lisäksi tekstejä on kolme eri vuosikertaa, joita käytetään vuorotellen. (Sariola 1998, 73.)

Ensimmäinen lukukappale luetaan Vanhasta testamentista. Tämä lisää Vanhan testamentin tuntemusta sekä auttaa ymmärtämään Uuden testamentin tekstejä. Luukkaan evankeliumissa Jeesuksen kerrotaan lukeneen jo Nasaretin synagogassa Vanhassa testamentissa olevia profeetta Jesajan tekstejä (Luuk. 4:16–19.) Evankeliumikirjan vuosikertoihin on yritetty valita tekstit niin, että ne tukevat toinen toisiaan. Valinnassa on otettu ensin huomioon evankeliumiteksti, johon muut tekstit on sitten koetettu sopeuttaa. (Sariola 1998, 76–77.) Luukkaan evankeliumissa Jeesus sanoo: ”Jolla on korvat, se kuulkoon!” (Luuk. 8:8), johon perustuu aina ennen lukukappaleen lukemista liturgin kehoitus seurakuntalaisille keskittyä kuulemaan Jumalan sanaa.

Toisena lukukappaleena luetaan Uuden testamentin kirje eli Epistola. Kirjetekstien lukemista jumalanpalveluksessa on harjoitettu jo kirkon alkuaikoina. Kolossalaiskirjeessä apostoli Paavali ohjeistaa, että hänen kirjeensä tulee lukea seurakunnassa, jonka jälkeen täytyy pitää huoli siitä, että se luetaan myös toisessa seurakunnassa. Vastaavasti toisen seurakunnan kirjeet luetaan omassa seurakunnassa. (Kol. 4:16.) Näin kirjeiden lukeminen jumalanpalveluksessa kulkee edelleen kristillisessä perinteessä. Vanhan ja Uuden testamentin lukeminen muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, josta on helppo siirtyä evankeliumitekstiin. Lukukappaleiden sekä niiden välissä olevan vastausmusiikin aikana seurakuntalainen voi keskittyä Jumalan Sanan kuuntelemiseen. (Sariola 1998, 80.)

Päivän virsi on jumalanpalveluksen keskipiste, se sijoittuu toisen lukukappaleen ja evankeliumin väliin, ja sen tarkoituksena on tuoda selkeästi esiin meneillään olevan pyhäpäivän sisältö. Evankeliumikirjasta löytyy ehdotuksia päivän virsiksi. Virsien määrä jumalanpalveluksissa vaihtelee, sillä niiden paikalla voidaan käyttää myös muuta musiikkia. Kiitosvirren rinnalla päivän virsi kuuluu messun pysyviin osiin. (Sariola 2001, 180-183.)

Evankeliumia eli ilosanomaa luetaan edellisten osien tapaan meneillään olevan vuosikerran mukaan. Monien juhlapyhien, kuten joulunpäivän, loppiaisen ja kynttilänpäivän aikaan luetaan aina sama evankeliumiteksti vuosikerrasta riippumatta. Yleensä lukijana toimii liturgi. (Sariola 1998, 83.) Evankeliumitekstiä pidetään jumalanpalveluksen pääkohtana, mistä kertoo seurakunnan seisomaan nouseminen sekä mahdollinen *halleluja*-laulu. Evankeliumitekstin aikana voidaan käyttää myös ristikulkuetta varsinkin erityisinä juhlapyhinä. (Sariola 2001, 73).

Ennen saarnaa tulevan virren asema on heikentynyt, sillä nykyään siirrytään usein suoraan evankeliumitekstistä saarnaan. Virren paikalla voi olla myös jotain muuta musiikkia, jonka avulla saarnan asemaa vahvistetaan. Saarnan tarkoitus ei ole selittää evankeliumitekstiä, vaan sen pitäisi olla armoväline, jossa seurakunta pääsee osalliseksi Jumalan pelastusteoista Kristuksessa, oman uskonsa kautta. (Sariola 1998, 89–90.) Yhdessä ehtoollisen kanssa saarna muodostaa jumalanpalveluksen ytimen. Tämä juontaa juurensa alkuperäisestä luterilaisesta jumalanpalveluskäsityksestä, jossa Jumalan sana, sen saarna ja ehtoollisen sakramentti ovat peruselementtejä (Sariola 2001, 55). Ohjeiksi hyvän saarnan pitämiseen annetaan muun muassa kertomusten, esimerkkien, kielikuvi- en ja vertauksien käyttäminen sekä kaikki muu asian havainnollistaminen. Saarnassa voi käyttää myös vastakkainasettelua, liioittelua ja kärjistystä sekä retorisia kysymyksiä. Näitä tehokeinoja myös Jeesus käytti vuorisaarnassaan (Matt. 5-7.), sillä ne pitävät kuulijan keskittyneenä ja tekevät kuultavasta helpommin käsiteltävää. (Jolkkonen 2001b, 188.)

Uskontunnustus tulee heti saarnan jälkeen ja se ylistää kolmiyhteistä Jumalaa, ja tunnustamalla uskonsa seurakunta vastaa edellä kuultuun Jumalan sanaan. Uskontunnustus luetaan aina yhteen ääneen, mikä vahvistaa koolla olevan seurakunnan yhteyttä. Seurakunta voi käyttää joko apostolista uskontunnustusta, joka on yleisempi, tai Nikean tunnustusta. Uskontunnustuksen jälkeen voidaan laulaa virsi tai siirtyä suoraan yhteiseen esirukoukseen. (Sariola 2001, 73–74.)

Yhteinen esirukous päättää Sanaosion. Jumalan sanan kuulemisen jälkeen on seurakuntalaisten vuoro puhua Jumalalle: pyytää apua lähimmäisille, kiittää ja ylistää. Näin seurakunta hoitaa omaa papillista virkaansa (1. Piet. 2:9) viemällä Jumalan eteen asiat, joi-

hin katsoo tarvitsevansa apua. Raamatussa Paavalin kirjeissä (Ef. 1:15–16, 1., Tim. 2:1–2) on jo viitteitä esirukouksen pitämiseen ja myös Martti Luther piti esirukousta niin tärkeänä, että jumalanpalvelusta ei kannattanut pitää ilman sitä. (Sariola 2001, 148.)

3.3 Ehtoollis- ja päätösosio

Ehtoollisosa alkaa uhrivirrellä eli offertoriolla, joka kiittää luomisen lahjoista sekä sovintustyöstä. Sen aikana kerätään kolehti, jonka kohde ilmoitetaan ennen virren alkua. Uhrivirren aikana liturgi, avustava pappi tai diakoni kattaa ehtoollispöydän sekä kaikki ehtoollisen jakamisessa avustavat saapuvat alttarille. (Sariola 2001, 88.)

Ehtoollisrukoukseen kuuluvat vuorolaulu, prefaatio, Pyhä sekä rukous ja asetussanat. Vuorolaulu alkaa samalla tavalla kuin alkusiunauksessa, mutta sen jälkeen siinä kehoitetaan kääntämään sydämet Jumalan puoleen ja kiittämään Herraa. Prefaatio on ylistys- ja kiitosrukous, joka taas osaltaan johdattaa ylistykseen eli Pyhä-hymniin. (Sariola 2001, 90–91.) Rukous ja asetussanat päättävät ehtoollisrukouksen tyylikkäästi. Ehtoollisrukouksia on viisi erilaista, mutta jokaisessa niissä asetussanat pysyvät samanlaisina, eli juuri niinä sanoina, joita Jeesus käytti asettaessaan ehtoollisen. (Sariola 1998, 120.) Ennen ehtoollisen viettoa lausutaan yhteen ääneen *Isä meidän* -rukous, toivotetaan Herran rauha ja lauletaan Jumalan Karitsa-hymni, joka on rukousta ja kunnioituksen osoitusta ehtoollisella läsnä olevalle Jeesukselle. Raamatussa on viittauksia siihen, kuinka Jeesusta verrataan eri tavoin karitsaan, koska Hän on kärsivä Herran palvelija (Jes. 53:7) ja synneistä vapauttaja (Joh. 1:29). (Sariola 2001, 105.)

Ehtoollisen vietto koostuu kutsusta, aterialta ja päätössanoista. Jumalan Karitsan jälkeen liturgi kutsuu seurakunnan ehtoolliselle, jolloin ehtoollislautanen ja -malja on otettu tarjolle. Aterian jakamisesta on paljon erilaisia seurakuntakohtaisia käytäntöjä. Yleensä ehtoollinen jaetaan alttarilta, mutta voidaan käyttää myös useita eri jakopisteitä ympäri kirkkoa. Yleensä leipä annetaan seurakuntalaiselle käteen. Nykyään leipä annetaan harvemmin suoraan suuhun tai kastetaan viiniin ja annetaan sellaisenaan. Nykyään lapsi voi tulla aikuisen mukana ehtoolliselle, jolloin aikuinen ilmoittaa jaetaanko ehtoollinen vai siunataanko lapsi. Ehtoollisen aikana kuullaan usein jotain musiikkia ja ehtool-

lisen jakamisen jälkeen liturgi lausuu päätössanat. (Sariola 2001, 108–112.) Kolmannen osan messusta päättää Kiitosrukous. Se voidaan lausua tai laulaa, johon seurakunta vastaa aamen. Seurakuntaa voi kehottaa nousta laulamaan kiitosvirsi. (Sariola 1998, 133–134.)

Viimeisenä messussa on neljäs osio eli päätösosa, joka koostuu ylistyksestä sekä siunauksesta. Ylistys voidaan toteuttaa joko ylistysvirren laulamisenä tai ”kiittäkäämme Herraa”-vuoropuheluna, jonka esilaulajana toimii yleensä kanttori. Paastonaikana ylistysosuus jätetään kokonaan pois tai käytetään ylistysvirttä. Liturgi laulaa siunauksen ja seurakunta vastaa kolminkertaisesti aamen. Yleisimmin käytetään Herran siunausta, josta voidaan käyttää erilaisia sanamuotoja. Myös lähettäminen voi kuulua päätökseen, jolloin se lausutaan joko ennen tai jälkeen päätösmusiikkia. Päätösmusiikki ei ole välttämätön. (Sariola 1998, 135–138.)

4 NUORUUS

4.1 Nuoren spiritualiteetti

Spiritualiteetti on käsitteenä hyvin monisäikeinen, sen merkitys on vaihdellut paljon ja se on ollut käytössä eri asiayhteyksissä. Tässä puhumme kuitenkin ilmiöstä, joka on Suomessa aikaisemmin tunnettu käsitteenä hurskaus. Kristillisessä teologiassa käsitettä alettiin käyttää hengellisen elämän merkityksessä vasta 1600-luvulla, mutta samaan aikaan sen käyttö lisääntyi myös kristillisen teologian ulkopuolella. Spiritualiteetti liittyy uskonnollisen elämän etsintään sekä opillisen aineksen yhdistämiseen kokemuksellisuuteen. (Ketola 2010, 142–144.) Spiritualiteetista puhuttaessa käsite voidaan jakaa myös kahteen osaan: inhimilliseen ja kristilliseen spiritualiteettiin. Tällä tarkoitetaan sitä, että spiritualiteetti voi olla joko arvojen ja moraalin luomista, tai kristillistä identiteettiä ja uskon harjoittamista. (Hyvönen 2006, 87.) Tässä luvussa käytän käsitettä spiritualiteetti ainoastaan puhuttaessa kristillisestä spiritualiteetista.

Lapsen hengellisyyden kehittyminen alkaa jo ensimmäisten ikävuosien aikana, jolloin rakkaus ja huolenpito luovat pohjan uskolle (Räsänen 2006, 137). Spiritualiteetin kehittyminen liittyy vahvasti myös persoonallisuuden kehitykseen: se alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan (Jarasto & Sinervo 1999, 206). Alle kouluikäisen lapsen mielikuvitus on hyvin vahva, joten tällöin Raamatun tarinoiden kertominen on paras tapa oppia, vaikka niiden opetukseen ei vielä pureuduttaisi kovin vahvasti. Saatuttaessaan kouluiän, lapsi alkaa menettää kykyään rajattomaan mielikuvitukseen. Vaikka kertomuksilla on edelleen suuri arvo, ne aletaan ymmärtää hyvin kirjaimellisesti. Lapsi saattaa jossain vaiheessa menettää uskonsa huomattessaan, ettei Jumala aina palkitsekaan hyviä ja rankaise pahoja. Murrosiässä lapsen maailmankuva laajenee, ja hän haluaa mukautua toisten odotuksiin, mikä saattaa hidastaa identiteetin kehittymistä. Tässä iässä on tavanomaista etsiä elämän tarkoitusta, mikä saattaa jatkua myös pitkälle aikuisikään. (Räsänen 2006, 138–140.)

Nuoruusaika kestää kahdestatoista ikävuodesta kahteenkymmeneen vuoteen. Tämä ikäkausi voidaan jakaa vielä kolmeen eri vaiheeseen. 12–15-vuotiaana nuori elää varhais-

vaihetta, jolloin hänellä on varsinainen biologinen murrosikä. Vaiheelle ominaista on protestoida vanhempia sekä muita auktoriteetteja vastaan sekä solmia uusia ystävyys-suhteita ikätovereiden kanssa. 15–18-vuotiaat nuoret käyvät läpi identiteetikriisivaihetta eli nuoruusiän keskivaihetta, johon kuuluu omien rajojen kokeilua, ihastumista ja syvällisiä ihmissuhteita sekä minäkokemuksen selkiinnyttämistä. Nuoruusiän loppuvaihe sijoittuu 18–20 ikävuoteen, jolloin nuori elää ideologista kriisiä pohtiessaan omaa asemaansa maailmassa sekä aloittaessaan itsenäistä elämää. Ominaista tälle ikävaiheelle on myös oman maailmankatsomuksen ja moraalien kehittäminen ja tarkastelu, jolloin nuori alkaa suhtautua myös uskontoon eri tavalla. (Dunderfelt 2011, 84, 86.)

Vaikka nuori olisi jo ulkoisesti ja fyysisesti kypsä aikuisuuteen, hän saattaa viettää vuosia vaeltaen ja etsien omaa paikkaansa. Tämä tarkoittaa sitä, ettei hän ole vielä sisäisesti valmis aikuisuuteen. Erilaisten ihmisten, paikkojen sekä yhteisöjen kohtaaminen auttaa nuorta löytämään todellisen identiteettinsä ja yksilöllisyytensä. Varsinaisen aikuisuuden vaihe alkaa vasta noin 18–22-vuotiaana, vaikka laillisesti nuori on täysi-ikäinen jo 18-vuotiaana. (Dunderfelt 2011, 92.)

Nuoruusiässä ihmisen ajattelutapa muuttuu ja kehittyy ominaiseksi hänen aikuisiän identiteetilleen. Ikävaiheen lopussa nuori saavuttaa sen tason ajattelun abstraktisuudessa ja loogisuudessa, kuin hänelle on tyypillistä aikuisena. (Nurmi 2006, 256.) Nuori kykenee käsitteelliseen ajatteluun, jolloin hän pystyy käsittämään jonkin asian olemassaolon ilman, että hänen täytyy päästä koskettamaan tai näkemään jokin esine (Dunderfelt 2011, 86–87). Kyky auttaa nuorta ratkaisemaan ongelmia ja ymmärtämään syiden ja seurausten ketjun. Samalla nuori kuitenkin ajautuu kyseenalaistamaan Jumalan ja miettimään kristinuskon peruskysymyksiä Jumalan olemassaolosta ja luomisesta. (Räsänen 2004, 106.) Uskonnollisessa perheessä kasvava nuori saattaa hyvinkin nousta vastarintaan kaikkea uskoon liittyvää kohtaan. Hän haluaa kritisoida vanhempiaan ja heidän uskoaan vastaan, mutta se voi kertoa myös siitä, että nuori haluaa etsiä oman tapansa uskoa. Murrosiässä perheen ulkopuoliset mallit ja ikätoverit tulevat merkityksellisiksi. Ryhmä on nuorelle hyvin tärkeä ja olisi hyvä, jos hän löytäisi sellaisen ryhmän, jossa hän voi kehittää omaa hengellistä identiteettiään turvallisessa ja hyväksyvässä ympäristössä. (Kinnunen 2011, 39–40.)

Tekstissään Jan-Erik Nurmi esittää Hurrelmannin ajatuksia siitä, kuinka nuoruus on historiallisesti uusi elämänvaihe. Teollistuminen on saanut aikaan sen, että koko ikäluokka saa koulutusta, ja lasten ei tarvitse osallistua perheen työntekoon. Tämä on pidentänyt koulu-aikaa ja muokannut nuoruusajan sellaiseksi kuin se nykyään on. Paikallinen kulttuuri vaikuttaa luonnollisesti hyvin vahvasti siihen, millainen elämänvaihe nuoruus on. (Nurmi 2006, 260–261.) Samalla nykyaika keskittyy hyvin paljon materialistiin asioihin ja ihmiset elävät kiireessä, jonka keskellä monet kaipaavat jotain henkistä antamaan elämälle suunnan. Ihmiset pyrkivät löytämään elämäänsä sisältöä ja tästä syystä esimerkiksi uusia uskontoja syntyy jatkuvasti lisää. Suomalaiseen kulttuuriin luterilaisuus on kuulunut pitkään ja se vaikuttaa vahvasti elämäämme. Myös nuorten maailmankuva muodostuu hyvin paljon kristillisistä käsityksistä ja normeista, vaikka he eivät sitä itse välttämättä tiedosta. (Jarasto & Sinervo 1999, 203–204.)

Tuominen kertoo artikkelissaan David Hayn esittämistä haasteista kristillisille uskontokasvattajille. Nuoria täytyisi auttaa pitämään mielensä avoimina, eikä heille pidä tarjotella mitään valmiiksi pureskeltuna, vaan antaa heidän kysellä ja ihmetellä. Tärkeää on myös syventää nuoren henkilökohtaista tietoisuutta helpottamalla keskittymistä ja auttamalla heitä suuntaamaan tarkkaavaisuutta erilaisia menetelmiä käyttäen. Kolmantena haasteena Hay esitti hengellisyyden sosiaalisten ja poliittisten ulottuvuuksien tiedostamisen ja tunnistamisen, sillä hengellisyys ei ole vain yksityisasia, vaan se on yhteydessä myös eettiseen elämänmuotoon ja jokapäiväiseen elämään. (Tuominen 2005, 37.)

Rippikoulussa yritetään etsiä nuoren kanssa omaa tapaa toteuttaa hengellistä elämää sekä kristillistä elämäntapaa. Tätä työtapaa kutsutaan hengelliseksi ohjaukseksi. Tarkoituksena on etsiä nuoren kanssa sellaista elämäntapaa, joka uskon, rukouksen ja rakkauten kautta ohjaa kohti hyvää elämää. Jokaisessa ihmisessä itsessään on aavistus siitä, että ihminen on enemmän kuin ulkoa päin näyttää ja että syvällä sisimmässä asuu pyhyys. Hengellisen ohjaajan tehtävänä on löytää ja vahvistaa sitä perusajatusta, että jokainen ihminen on Jumalan kuva. Juuri tämä on oman hengellisen identiteetin etsimistä ja löytämistä. (Jokela 2004, 57–58.)

4.2 Jumalanpalvelus nuorille

Osallistuessaan jumalanpalvelukseen nuori voi parhaimmassa tapauksessa kokea kuuluvansa osaksi omaa seurakuntaansa. Nuorisotyön keskeisiä tehtäviä on opettaa nuori hoitamaan hengellistä elämäänsä ja yrittää tehdä jumalanpalveluksesta luonteva osa nuoren elämää. Haasteena on tehdä jumalanpalveluksesta kiinnostava kaikkien muiden toimintojen rinnalla. Mikäli jumalanpalveluskasvatus on onnistunut, se luo luontevan kanavan nuorelle aikuiselle osallistua seurakunnan elämään sen jälkeen, kun omaa paikkaa nuorisotyön piiristä ei enää löydy tai kun paikkakunta vaihtuu uuteen esimerkiksi opiskelujen vuoksi. Rippikoulussa voi usein todeta jumalanpalveluselämän olevan nuorille luontevaa, mutta konfirmaation jälkeen heitä ei kuitenkaan enää näy jumalanpalveluksissa. Seurakuntien haasteena onkin saada nuoret aikuiset kiinnittymään seurakuntaan paremmin. Suomen Gallupin tekemän tutkimuksen mukaan nuorten aikuisten jumalanpalvelukseen ja ehtoolliselle osallistuminen on laskenut lähes puoleen kun vertaillaan vuosia 1995–96 ja 2003. Ratkaisuna jumalanpalveluselämän jatkumiseksi myös rippikoulun jälkeen voisivat olla erilaiset nuorille suunnatut jumalanpalvelukset. (Koskelainen 2005, 72–77.)

Jumalanpalvelusuudistus on vaikuttanut nuorille suunnattujen jumalanpalvelusten syntyyn. Kun jumalanpalveluksia toteutetaan yhdessä nuorten kanssa, samalla toteutuu myös yksi kirkon perustehtävistä, jumalanpalvelusopetus. Nuorille tulee opettaa sekä kaava, jonka mukaan jumalanpalvelus etenee, että idea, minkä takia jumalanpalvelusta vietetään. Kaava on se, mikä antaa suuntaviivat nuorten yhteiseen hartaushetkeen, jotta kaikkea ei tarvitsisi aina keksiä alusta asti. Nuorten on hyvä huomata, että jumalanpalveluksen sanomaan tulee keskittyä, ja aktiivinen osallistuminen palvelee kaikista eniten itseä. Joskus on myös lupa vaipua omiin ajatuksiinsa. Tärkeintä nuorten jumalanpalveluksen järjestämisessä on se, että nuoret saavat suunnitella, toteuttaa ja kantaa vastuuta. (Kuula 2010, 12–17.)

Nuorille musiikki on hyvin tärkeä osa elämää ja myös kristillisiin seurakuntiin musiikki on kuulunut jo alkukirkosta asti (Sariola 2001, 163). Gospelmusiikki alkoi levitä Suomeen 1960-luvulla, minkä seurauksena nuorille suunnattu hengellinen musiikki sekä nuorisomessut alkoivat tehdä itselleen tilaa suomalaiseen kristinuskon kulttuuriin (Toi-

vio 2004, 20). Kuunteleminen, soittaminen ja laulaminen ovat nykyään iso osa seurakunnan nuorisotyön toimintaa, eikä seurakunnan yhteydessä varmastikaan ole sellaista leiriä tai tapahtumaa, jossa ei laulua kuultaisi. Jumalanpalvelusta suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota musiikin valitsemiseen, jotta se herättää nuorten kiinnostuksen. Virsikirjaa ei tule kuitenkaan unohtaa, vaan virret voidaan sovittaa nuorta miellyttäväiksi. (Kuula 2010, 17.)

Erityisesti Nuoren seurakunnan veisukirja, jota kutsutaan yleisesti myös ”Punaiseksi laulukirjaksi”, on vakiinnuttanut paikkansa seurakunnan nuorisotyössä. Ensimmäinen punakantinen lauluvihko on ilmestynyt jo vuonna 1970. Jokaisessa julkaisussa on jotain uutta, mutta myös vanhat suosikit säilyvät painoksesta toiseen. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2000.) Toinen yhteislauluun kannustava kokoelma on Elämän siiville -veisukirja, johon on koottu niin vanhoja kuin uusiakin lauluja, joiden tunnetuimpia tekijöitä ovat suomalaisen gospelmusiikin ammattilaiset Jaakko Löytty ja Pekka Simojoki (Rusama 2009, 117).

Nykyaikana puhutaan paljon nuorten osallistamisesta sekä erilaisista oppimistavoista. Nuorten jumalanpalveluksissa nämä molemmat nousevat esiin, sillä nuoret pääsevät itse tekemään ja erilaiset havainnollistamisen keinot ovat käytettyjä. Erilainen oppija voidaan määritellä esimerkiksi sen mukaan, että kuka tarvitsee erityistä tukea oppimistilanteessa. Käytän enemmän termiä monenlainen oppiminen, joka kuvaa paremmin sitä, kuinka jokainen meistä havainnoi eri tavoin ympäristöään ja käyttää aistejaan eri tavalla. Monenlainen oppiminen ei myöskään sisällä negatiivista sävyä vaan tuo esille yksilöllisyyden positiivisen puolen. (Hämäläinen 2008, 37.) Nuorten jumalanpalveluksissa nähdään paljon elementtejä viiden aistin käytöstä (esim. Issakainen 2005.) opetuksen apuna.

5 OPINNÄYTETYÖN SYNTY

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Viimeaikoina kirkosta eronneiden nuorten aikuisten suuri määrä huolestuttaa. Suomen väestöstä enää alle 80 prosenttia on kirkon jäseniä. Kirkosta eronneiden määrä on ollut kasvussa, ja eronneista yli puolet on ollut alle 30-vuotiaita. (Kirkon keskushallinto 2011.) Syitä suuriin erotilastoihin on useita, ja kirkon täytyisi pystyä vastaamaan näihin ongelmakohtiin. Syyt nuorten aikuisten vähenemiseen eivät välttämättä johdu uskonnollisuuden puutteesta, vaan siitä, että uskonnollisuus on maallistumisen takia uudistuvassa tilassa (Hyvönen 2006, 84). Tärkeää olisi saada nuoret kiinnittymään seurakuntaan, jotta he kokisivat kirkkoon kuulumisen olennaisena osana elämää, mihin voidaan vaikuttaa myös jumalanpalveluselämän kautta.

Olen ollut osallistujana erilaisissa nuorten jumalanpalveluksissa sekä järjestämässä niitä erityisesti leireillä, joten mielenkiinto nuorten jumisten kehittämiseen on suuri. Omien kokemusteni ja huomioiden mukaan nuoret eivät aina pidä perinteisiä jumalanpalveluksia mielekkäinä, sillä kaavaa toteutetaan useimmiten hyvin vanhanaikaisesti. Jumalanpalveluksen on aika uudistua, mikäli nuorten ja nuorten aikuisten toivotaan astuvan kirkkoon vielä tulevaisuudessakin. Paras tapa muutoksen tekemiseen on kuunnella nuoria ja tuoda elementtejä nuorten leirijumiksista myös näihin ”aikuisten” jumalanpalveluksiin.

Opinnäytetyöni tavoitteena on saada seurakunnan työntekijöille materiaalia nuorten toiveista jumalanpalveluksista sekä niiden sisällöstä ja toteutuksesta. Opinnäytetyö on produktio, joten lopputuotoksena tulee olemaan opas nuorten jumalanpalvelusten järjestäjille. Tätä kautta on tarkoitus saada aikaan nuorille mielekkäämpiä jumalanpalveluksia heidän omien toiveidensa ja mielipiteidensä mukaisesti. Tällä tavoin seurakuntaelämää tulee nuorille kiinnostavampaa.

Materiaali opasta varten kerättiin kyselylomakkeilla sekä pidempiaikaisilla jumalanpalveluspäiväkirjoilla, jotta nuorten mielipide tulisi parhaiten esiin. Tavoitteena on saada

nuorten ääni kuulumaan mahdollisimman hyvin. Kahdella erilaisella tiedonkeruumenettelmällä vastauksia saatiin riittävästi, jotta useimmin toistuvat teemat erottuivat parhaiten.

5.2 Produktion kohderyhmä ja hyödynsaajat

Puijon seurakunta on yksi Kuopion seurakuntayhtymän kuudesta seurakunnasta, ja se on perustettu vuonna 1979. Alueella on seurakuntalaisia noin 12 000. Toiminta-ajatus seurakunnassa on jumalanpalveluslähtöinen, mistä syystä myös produktio palvelee seurakuntaa erityisen hyvin. Tavoitteena seurakunnalla on myös kehittää ja monipuolistaa jumalanpalveluselämää, ja se näkyy joka puolella seurakunnan toiminnassa. Puijon seurakunta järjestää monipuolista toimintaa kaikenikäisille seurakuntalaisille. Nuorille järjestetään nuortenleirejä sekä rippikoululeirejä, joihin kuuluvat vahvasti leirijumalanpalvelukset. Leirijumikset eroavat tavallisista jumalanpalveluksista aika paljon, sillä nämä ovat nuorten tekemiä alusta loppuun. Lisäksi Puijolla järjestetään nuorteniltoja ja raamiksia, joihin kuuluvat hartaushetket. Nuorteniltojen yhteydessä pidetään kerran viikossa Pieni iltakirkko, joka on nuorille suunnattu pienimuotoinen jumalanpalvelus. (Kuopion ev. lut. seurakunnat i.a.)

Tutkimuksen kyselyihin ovat vastanneet Puijon seurakunnan nuoret, jotka ovat 15–18-vuotiaita. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista nuorista oli tutkimuksen aikana isoskoulutuksessa, eli he ovat käyneet rippikoulun kesällä 2010. Isoskoulutus Puijon seurakunnassa kestää yhden vuoden, jonka jälkeen nuori voi parhaimmassa tapauksessa toimia isosena usean vuoden ajan. Jokaiselle leirille nuori joutuu hakemaan isoseksä aivan samalla tavalla kuin muihinkin työpaikkoihin. Koen näiden nuorten olevan suurimpia hyödynsaajia, sillä hanke toteutetaan heidän tarpeitaan varten. Produktion avulla heille on tarkoitus saada enemmän mielekkäitä jumalanpalveluksia joihin osallistua.

Olen työskennellyt näiden nuorten kanssa ennen opinnäytetyön tekemistä, joten heidän osallistamisensa opinnäytetyön materiaalin keräämiseen oli luontevaa. Tunsin nuoret etukäteen ja tiesin heidän olevan motivoituneita osallistumaan sekä nuorten leirijumiksiin että muihin seurakunnan järjestämiin jumalanpalveluksiin. Pitkäaikainen jumispäi-

väkirjan täyttäminen vaati nuorilta motivoitumista ja sitoutumista, joita uskoin näillä nuorilla olevan.

Hyödynsaajina ovat lisäksi seurakuntien työntekijät, isokset ja kerhonohjaajat, sillä heille saadaan hankkeen avulla valmista materiaalia nuorille mieleisten jumalanpalvelusten sekä hartaushetkien järjestämistä varten. Opas kertoo työntekijöille sen, mitä nuoret itse haluavat, eikä sitä mitä aikuiset olettavat heidän haluavan.

Koen myös itse olevani hyödynsaaja, sillä hanke on kehittänyt ammatillista kasvuani ja antanut minulle paljon valmiuksia tulevaa ammattiani varten. Jumalanpalvelukseen syventyminen on tuonut minulle lisää tietotaitoa, sillä vaikka jumalanpalvelukset ovatkin olleet ennestään tuttuja, en ole tutustunut teoriatietoon aikaisemmin näin syvällisesti.

6 OPINNÄYTETYÖ PROSESSI

6.1 Produktion vaiheet ja aineistonkeruu

Opinnäytetyön suunnittelu ja toteutus lähti käyntiin ollessani töissä Puijon seurakunnan nuorisotyön leirillä syksyllä 2010. Nuorisopastori Kari Kuula ehdotti minulle aihetta, ja tartuinkin heti tilaisuuteen. Nuorten jumalanpalveluksia käsittelevä aihe vaikutti mielenkiintoiselta jo heti alussa, ja aloimme suunnitella tutkimusta tarkemmin. Näin kahvipöytäkeskustelusta syntyi pitkäkestoinen työskentely produktion parissa.

Syksyllä 2010 aloin työstämään aihetta etsimällä teoria-aineistoa ja suunnittelemalla kyselylomakkeet sekä päiväkirjat. Tammikuussa 2011 nuoret täyttivät kyselylomakkeet nuortenleirin yhteydessä. Samalla kaikki isoskoulutuksessa olevat nuoret, sekä muutama muu vapaaehtoinen, saivat täytettäväkseen jumalanpalveluspäiväkirjan. Ohjeistin nuoret päiväkirjan täyttämiseen. Toukokuun loppuun mennessä sain suuren osan päiväkirjoista täytettynä takaisin. Syksyllä 2011 aloin analysoidaan materiaalia sekä kirjoittaa teoriaosuutta raporttiin, jonka jälkeen tammikuussa 2012 valmistui Kymmenen pyyntöä -opas nuorten jumisten järjestäjille.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan opas oli tarkoitus painaa pieneksi lehtiseksi, jota olisi voinut jakaa Puijon seurakuntaan ja mahdollisesti myös muihin Kuopion seurakuntiin. Lopulta kuitenkin päädyimme julkaisemaan oppaan verkossa, ja Kuula sai sovittua, että julkaisu tapahtuu Fleimin Internet-sivuilla. Yhteistyö Fleimiin on tapahtunut vt. päätoimittaja Noora Wikmanin kanssa. Fleim on nuorille suunnattu media, joka muodostuu sekä verkkosivuista että lehdestä. Fleim käsittelee rippikoulua, isoskoulutusta ja muita seurakunnan toimintoja sekä kristittynä elämistä ja kasvamista. Lisäksi Internet-sivuilta on rippikoululaisten oma yhteisö. (Kotimaa-yhtiöt i.a.) Fleimin sivuilla, www.fleim.fi, on ajankohtaista tietoa seurakuntien tapahtumista, gospelmusiikista ja rippikoulusta sekä paljon muita nuorille suunnattuja aiheita.

Oppaan julkaiseminen verkossa palvelee paljon laajempaa kohderyhmää, sillä tällä tavoin opas saadaan käyttöön myös valtakunnallisesti, eikä vain yhdelle seurakunnalle.

Verkkajulkaisun myötä ei tehdä myöskään turhaa painotyötä, vaan jokainen seurakunta ja työntekijä voi kopioida oppaita tarpeen mukaan.

6.2 Kyselylomakkeista saadut vastaukset

Nuoret täyttivät jumalanpalveluksiin liittyvät kyselylomakkeet tammikuussa 2011. Vastauksia saatiin yhteensä 45 ja vastanneista oli tyttöjä 27 ja poikia 18. Vastajat olivat kaikki 15–18-vuotiaita. Kyselylomakkeessa olen pyytänyt nuoria antamaan vinkkejä kolmeen jumalanpalveluksen eri osa-alueeseen: Saarnaan, musiikkiin sekä puheisiin. Olen käsitellyt aineiston sisällönanalyysin avulla ja etsinyt useimmin toistuvat teemat, joista kymmentä eniten esiintynyttä olen käyttänyt oppaan kokoamisessa.

Saarnaan kohdistuneissa vinkeissä eniten huomiota kiinnitettiin asian kertomiseen esimerkkien ja vertausten avulla. Nuoret toivovat, että saarnassa käytettäisiin paljon vertauksia ja esimerkkejä nykypäivästä, jotta saarnan sanoman ymmärtäminen helpottuisi. Nuoret halusivat saarnaan myös aiheita nuorten omasta elämästä ja nuorten omia ajatuksia, jotta saarna koskettaisi heitä lähemmin. Kiinnostavamman saarnasta nuorten mielestä tekee, jos siinä käytetään nuoria kiinnostavia ajankohtaisia aiheita sekä sellaisia, jotka herättävät ajatuksia. Saarnaajan tulisi ottaa huomioon myös se, ettei saarna muodostu pelkästä puheesta, vaan se sisältää myös havainnollistavia tekijöitä, joka voi olla esimerkiksi saarnanäytelmän. Liian pitkä saarna vaikeuttaa keskittymistä, joten puheen pituuteen on myös hyvä kiinnittää huomiota.

Kuten jo aikaisemmin on todettu, musiikki on hyvin tärkeä osa nuorten elämää. Tämä käy ilmi myös kyselyn vastauksista, sillä musiikkiin liittyviä vastauksia on annettu kaikista eniten. Valtaosa musiikkiosan vastauksista kohdistuu musiikkityyliin. Nuoret toivovat jumalanpalveluksiin enemmän lauluja Nuoren seurakunnan veisukirjasta eikä pelkästään virsikirjan käyttöä. Tämä voidaan tulkita niin, että nuoret kaipaavat enemmän nuorille suunnattua musiikkia tai uusia, nuoria miellyttäviä sovituksia virsistä. Nuoret toivovat myös, että musiikki valittaisiin niin, että joukossa on helppoja sekä tuttuja kappaleita tai virsiä, jotta edes joku osaa laulaa niitä. Liian vaikeiden ja tuntemattomien laulujen valinta jumalanpalvelukseen voi tuoda vaivaantuneen tunnelman, jos

kukaan ei osallistu lauluun. Toisaalta muutamia merkintöjä oli myös siitä, että uusia lauluja olisi mukava oppia, joten ehkä uusien laulujen opettelu kannattaa jättää jumiksen ulkopuolelle, esimerkiksi nuorteniltoihin. Nuoret kaipaavat laulun taustalle myös jonkinlaista elävää musiikkia, joka voidaan toteuttaa esimerkiksi bändin tai rytmisoittimien avulla. Vastauksissa nostettiin esille myös se, että musiikin tulisi olla menevää sekä päivän aiheeseen liittyvää.

Rukousosiossa vastaukset painottuivat esirukoukseen, mikä on ymmärrettävää koska esirukous on jumalanpalveluksessa suuressa roolissa ja sen sisältöön pystytään myös vaikuttamaan enemmän kuin muihin jumalanpalveluksessa esiintyviin rukouksiin. Nuoret toivovat rukoukseen ajankohtaisia, nuoria ja seurakuntalaisia koskevia aiheita. Oma-peräisyys ja erilaisuus myös rukouksen toteuttamisessa katsotaan nuorten mielestä hyväksi. Nuoret haluavat, että rukouksessa otetaan huomioon kaikki ihmiset, kuten vähemmistöt, syrjityt ja sairaat.

6.3 Jumalanpalveluspäiväkirjoista saadut vastaukset

Jumalanpalveluspäiväkirjoja jaettiin tammikuussa 2011 53:lle nuorelle ja niitä palautettiin toukokuussa 17 kappaletta. Näissä päiväkirjoissa merkintöjä oli yhteensä 83, joista 32 oli leirijumiksia ja 31 pääjumalanpalveluksia eli ”normijumiksia”. Puijon seurakunnan omasta ”Pieni iltakirkko”-jumiksesta merkintöjä oli yhdeksän ja muista jumalanpalveluksista oli yksitoista merkintää. Jumispäiväkirjassa oli tilaa kahdelletoista eri merkinnälle jumalanpalveluksesta. Merkintöjen määrä yhdessä päiväkirjassa vaihteli suuresti, joissakin vastauksia oli vain yksi ja joissakin päiväkirja oli täynnä. Kyselylomakkeiden tavoin myös päiväkirjoissa suosituin aihe oli musiikki. Toiseksi eniten merkintöjä tehtiin saarnasta ja vähiten rukouksista.

Musiikin parhaiksi puoliksi nousivat ehdottomasti nuorille suunnattu musiikki, kuten Punainen laulukirja, sekä elävä soitinmusiikki tai kuoro. Lisäksi hyviä puolia jumisten musiikeissa oli ollut Tuomasmessuissa käytettävä *Messulauluja* -vihko (Rusama 2009, 116.) sekä se, että nuori on päässyt itse osallistumaan jumiksen musiikin tekemiseen. Nuoret kertoivat pystyvänsä myös keskittymään paremmin silloin, kun musiikkivalinnat

olivat onnistuneita tai jumikseen sisältyi elävää musiikkia. Huonoja puolia jumiksen musiikin toteutuksessa oli laulujen ja virsien vähyys. Huonoksi laskettiin myös se, että laulut olivat tuntemattomia, jolloin oli vaikea osallistua.

Saarnassa ja muissa puheissa katsottiin hyväksi se, että käytettiin käytännön esimerkkejä ja omia kokemuksia. Saarnanäytelmä oli myös nuorten suosiossa. Nämä keinot auttavat nuoria sisäistämään esimerkiksi evankeliumitekstin sisällön ja opetuksen. Saarnan pituus vaikuttaa myös nuorten mielipiteisiin. Liian pitkään saarnaan ei jaksa keskittyä, vaikka puhe olisikin muuten hyvä ja mielenkiintoinen. Nimenomaan liian pitkäksi venyneen saarnan nuoret kokivat huonoksi. Saarnan täytyisi myös jollain tavalla herättää kuulijan mielenkiinto.

Rukouksiin liittyvissä vastauksissa eniten positiivista palautetta saivat ajankohtaiset ja kiinnostavat aiheet sekä se, että nuoret ovat päässeet itse vaikuttamaan esirukouksen sisältöön. Hiljainen rukoushetki sekä rukousalttarit olivat myös nuorten mieleen. Rukouksiin liittyviä vastauksia oli kaikista vähiten jokaisessa alueessa. Uskoisin tämän johtuvan siitä, että suurin osa rukouksista löytyy valmiina, eikä niihin juuri pysty vaikuttamaan. Esirukouksen kirjoittaminen itse tuntui vastausten perusteella olevan nuorille tärkeää.

Kysyttäessä jumalanpalveluksen muita hyviä puolia, mikään erityinen teema ei noussut esiin. Nuoret mainitsivat kuitenkin hyvänä sen, jos kaavan toteuttamisessa on välillä vaihtelua ja jumalanpalvelukseen osallistuu paljon ihmisiä, erityisesti nuorten omia kavereita. Yhdessä tekeminen on nostettu myös tässä kysymyksessä esille. Huonoja puolia ja puutteita jumiksissa oli liian kova häly ympärillä. Moni nuori on jäänyt kaipaamaan myös ehtoollista sanajumalanpalveluksessa ollessaan.

Keskittymisessä nuoria auttoi erityisesti joko oma tai jonkun muun tutun henkilön tehtävä jumiksen toteuttamiseksi. Tämä sai nuoren keskittymään jumalanpalveluksen kulkuun ja sisältöön paremmin. Hyvät laulut ja virret sekä mielenkiintoinen saarna olivat myös keskittymistä helpottavia tekijöitä. Erilaiset musiikkiesitykset, kuoro ja elävä musiikki saivat nuoret kiinnostumaan jumalanpalveluksesta ja näin myös keskittymään paremmin. Rento ja kotoisa ilmapiiri sekä tuttu seura auttoi nuoria keskittymään jumik-

seen. Nuoret viettivät paljon jumalanpalveluksia kavereiden, isostovereiden sekä nuortenleireille osallistuvien kanssa. He kokivat tämän tuovan jumalanpalvelukseen hyvän ilmapiirin ja kokemuksesta mielekkäämmän. Osa sanoi myös, että joskus kaverit häiritsevät keskittymistä.

7 POHDINTA, ARVIOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Opinnäytetyön arviointi

Opinnäytetyön lähtökohtana oli saada jumalanpalveluksia koskevaa palautetta suoraan nuorilta. Toimintaympäristönä toimi Puijon seurakunnan nuorisotyö, josta toive työn tekemiseen tuli. Työntekijät halusivat saada tietoa nuorten toiveista erityisesti nuorille suunnatuista jumalanpalveluksista. Tämän pohjalta opinnäytetyönä syntyi nuorten vastausten perusteella opas, joka on suunnattu nuorten jumisten järjestäjille. Henkilökohdainen tavoitteeni oli myös ymmärtää jumalanpalveluksen kulkua sekä lasten ja nuorten spiritualiteetin kehittymiseen vaikuttavia asioita paremmin.

Prosessi eteni alkuvaiheessa nopeaa tahtia. Tämä johtui paljon siitä, että alun perin opinnäytetyö oli tarkoitus tehdä parin kanssa, mutta hänen vaihtaessaan toiseen yksikköön, tulimme siihen tulokseen, että yhteistyö olisi liian vaivalloista. Produktion suunnittelu sekä materiaalin kerääminen tapahtui nopealla tahdilla. Tämän jälkeen työt sekä muut opinnot kiristivät aikataulua, minkä takia opinnäytetyö ei edennyt ollenkaan vähään aikaan. Tämä vaikeutti ja hidasti työskentelyä, sillä jouduin aloittamaan joiltakin osin alusta prosessin ollessa tauolla liian pitkään. Tämän vuoksi opinnäytetyön valmistuminen viivästyi aiotusta ja siirtyi alkuvuoteen 2012.

Mikäli saisin mahdollisuuden toteuttaa vastaavan production uudestaan, tekisin monen asian toisin, enkä antaisi työn jäädä lepäämään niin pitkäksi aikaa. Aikataulun kiristäminen teki hallaa projektille, sillä lopulta moni suunniteltu asia, kuten alan ammattilaisten haastattelut, jäi tekemättä. Haastattelut olisivat tuoneet taustateoriaa ja tukea opinnäytetyöhön, mutta eivät olisi vaikuttaneet oppaan sisältöön. En lähtisi enää myöskään työstämään työtä yksin, sillä tulos olisi ollut varmasti parempaa ja työnteko tehokkaampaa, mikäli olisin tehnyt production parin kanssa. Tällöin työstä olisi saanut paljon laajemman ja työparin olemassaolo olisi myös painostanut tehokkaampaan työskentelyyn, eikä näin pitkiä taukoja olisi välttämättä syntynyt.

Kirkon nuorisotyöntekijän koulutus, opintoihin liittyvät harjoittelut sekä aikaisempi työkokemus seurakunnissa on tuonut hyvän pohjan produktion tekemiselle. Omakohtaisista kokemuksista, sekä jumalanpalveluksiin osallistumisesta että niiden järjestämisestä, on ollut hyötyä opinnäytetyön tekemisessä.

Raportin rakennetta suunnitellessani halusin ottaa huomioon koulutukseni, sosionomin osaamiseni sekä kirkollisen puolen taidot, sekä päästä myös syventämään molempia. Nuorten kehityspsykologian linkittäminen hengelliseen kasvuun ja uskon kehitykseen oli mielestäni luonteva tapa yhdistää nämä kaksi alaa keskenään. Nuoruus elämänvaiheena on tärkeää ymmärtää, jotta pystyy käsittelemään asioita nuorten kannalta. Lisäksi jumalanpalveluksen syvempi käsittely kuului kiinteästi raporttiosuuteen, sillä mielestäni jumalanpalvelusten täytyy ymmärtää itse tapahtuma ennen kuin alkaa järjestämään sitä.

Teoreettista viitekehystä rakentaessani pyrin käyttämään lähdekritiikkiä tarkasti. Käytin lähteitä, jotka tiesin laadukkaiksi ja luotettaviksi. Tavoitteenani oli myös se, että kaikki lähteistä olisivat 2000-luvulta, jolloin materiaali ei olisi myöskään vanhentunutta. Välillä riittävän tuoreen lähdemateriaalin löytäminen tuotti vaikeuksia. Erityisesti jumalanpalvelukseen liittyviä lähteitä olisi löytynyt paljon edelliseltä vuosisadalta, mutta katsoin ne liian vanhoiksi. Joidenkin lähteiden kohdalla olen tehnyt poikkeuksen, mikäli olen katsonut tarvittavan tiedon olevan iästään huolimatta olennaista raportin kannalta.

Näen edelleen jatkossa tarvetta kehittää jumalanpalveluksia useita eri kohderyhmiä palveleviksi. Tämä toteuttaisi mielestäni niin työntekijöiden kuin seurakuntalaistenkin tarpeita, jolloin jokainen saisi järjestää ja osallistua sellaiseen jumalanpalvelukseen, jonka kokee itselleen tärkeäksi. Tämä ei koske pelkästään nuorten jumalanpalveluksia, vaan kaikkia muita ikäryhmiä sekä esimerkiksi erilaisista musiikkisuuntauksista kiinnostuneita.

Prosessin etenemiseen toi omat haasteensa se, että opinnäytetyötä ohjaava opettaja vaihtui valitettavista syistä kaksi kertaa. Kolmen eri ohjaajan kanssa työskentely toi omalta osaltaan lisätyötä siinä, että suunnitelman joutui myös kertomaan aina uudelle opettajalle. Ohjaajan vaihtuminen toi mukanaan myös vaihtuvia mielipiteitä, kun sen hetkinen ohjaaja saattoi ohjeistaa eri tavalla kuin aikaisempi. Ohjaajien vaihtuminen toi muka-

naan myös uusia näkökulmia ja ajatuksia, jotka veivät työtä eteenpäin. Haluan kiittää ohjaajia ammattitaitoisesta ohjauksesta sekä kunnioittaa erityisesti edesmenneen opettajamme työtä.

7.2 Produktion arviointi ja johtopäätökset

Materiaalin kerääminen kahdella eri tavalla osoittautui hyväksi keinoksi saada mahdollisimman paljon vastauksia. Kyselyn avulla saatiin vastaus myös sellaisilta nuorilta, jotka eivät halunneet sitoutua päiväkirjan täyttämiseen. Päiväkirjoja täyttäneet nuoret taas olivat motivoituneimpia, joten heidän vastauksensa olivat myös syvällisempiä. Epäilin kuitenkin, että päiväkirjoja ei välttämättä palaudu takaisin kovin paljoa. Kyselylomakkeilla halusin varmistaa, että vastauksia tulee riittävän paljon.

Päiväkirjamenetelmää ei ole käytetty ammattikorkeakoulujen opinnäytöissä, ainakaan samalla tavalla kuin tässä produktiossa. Niinpä taustatietoa menetelmän käytöstä ei löytynyt. Päädyin kuitenkin käyttämään menetelmää, koska koin sen tuovan hyödyllisempiä vastauksia kuin yksittäiset kyselylomakkeet. Päiväkirjojen merkinnöistä huomasin, että mikäli nuori oli paneutunut asiaan, myös vastaukset muuttuivat ajan kuluessa syvällisemmiksi. Päiväkirjojen tavoitteena oli myös saada nuoret pohtimaan omaa hengellisyttään sekä jumalanpalveluksen merkitystä, minkä koen toteutuneen hyvin.

Otos on laajemmin ajateltuna pieni, mutta kuitenkin riittävä tähän tarpeeseen, koska alun perin hyödynsaajana oli pelkästään Puijon seurakunta. Tässä tilanteessa vastausten kerääminen suoraan Puijon seurakunnan nuorilta oli luontevaa. Myöhemmin mukaan tuli myös valtakunnallinen näkökulma, mikä vaikuttaa otoksen luotettavuuteen. Nuorten mielipiteet ja toiveet voivat vaihdella asuinalueen mukaan, joten produktio ei välttämättä palvele yhtä hyvin esimerkiksi pääkaupunkiseudun seurakuntia kuin Puijon seurakuntaa. Teemat oppaassa ovat laajoja, joten en usko niin suuria poikkeuksia syntyvän eri seurakuntien nuorten välillä, ettei opas olisi käyttökelpoinen muuallakin kuin Puijolla.

Nuorten vastausten pääkohdat keskittyivät ehdottomasti musiikkiin. Tämä oli kaikista suosituin aihe sekä kyselylomakkeissa sekä päiväkirjoissa. Kaikkien jumalanpalveluk-

sen eri osien kohdalla nuoret olivat myös innokkaita suunnittelemaan ja toteuttamaan itse. Toiminnalliset menetelmät olivat myös nuorten suosiossa. Yhteenvedona voisi todeta, että nuoret kaipaavat jumalanpalveluksiin ääntä, liikettä ja tekemistä. Näiden toiveiden mukaan toteutetut jumalanpalvelukset palvelevat myös eri tavoilla oppivia nuoria.

Se, että produktion materiaalin keräämiseen osallistuneet nuoret sekä kyseisen seurakunnan tavat olivat minulle tuttuja, auttoi minua tulkitsemaan vastauksia ja nuorten tarpeita syvällisemmin. Produktiosta tuli nuoria hyvin palveleva ja sisältöön nuorten mielipiteitä vastaava. Ulkoasultaan opas on Fleimin Internetsivujen ulkoasua vastaava, mistä saa yhtenäisen kuvan. Yhteistyö Fleimin toimituksen kanssa sujui ongelmitta. Ulkoasun suunnittelu ja toteutus ovat Sanna Huhmarniemen tekemät ja yhteistyö myös hänen kanssaan sujui hyvin. Teimme tiivistä yhteistyötä suunnittelun vaiheessa ja olen itse vaikuttanut ulkoasuun omilla toiveillani hyvin paljon. Oppaan valmistuminen jäi viime tinkaankin, mikä varmasti vaikutti lopputulokseen, mutta mielestäni opas on tavoitteiden mukainen.

Mikäli saisin mahdollisuuden lähteä työstämään produktiota pidemmälle, haluaisin tutkia muutaman vuoden päästä kuinka paljon opasta on käytetty ja millaisia kokemuksia siitä on työntekijöillä sekä seurakuntien nuorilla. Vastaavia oppaita voisi toteuttaa myös eri kohderyhmille.

Opas julkaistiin Fleimin sivuilla juuri ennen opinnäytetyön valmistumista. Sain Noora Wikmanilta nopeasti palautteen oppaasta sähköpostin välityksellä. Opas on hänen mielestään toimiva ja käyttökelpoinen. Osa vinkeistä on sellaisia, joita annetaan myös papeille saarnan tekemisen avuksi. Ohjeet painottavat nuorten osallistamista, mikä on Wikmanin mielestä hyvä muistaa, ja ovat sopivan konkreettisia. (Wikman 2012.) Fleimin sivuilla on linkki, jossa rekisteröityneet käyttäjät voivat antaa oppaalle arvosanan. Tällä tavalla oppaasta saa arviointia myös jälkikäteen. Wikman ehdotti minulle haastattelua, joka liitetään sivuille sekä mahdollisesti myös Kotimaa-lehteen tai Kotimaa24-sivustolle. Tällä tavalla opas tulisi suurempaan tietoisuuteen.

LÄHTEET

- Dunderfelt, Tony 2011. Elämänkaaripsykologia: Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Eroakirkosta 2010. Kirkon jäseniä enää alle 80 prosenttia kansasta. Viitattu 19.01.2012. http://eroakirkosta.fi/media/none/tiedote_01_2010.html?year=2010.
- Fleim 2011. Anarkiaa kirkossa - Turussa järjestetään punkmessu. Viitattu 14.01.2012. <http://www.fleim.fi/pinnalla/3342-anarkiaa-kirkossa-turussa-jaerjestetaeaeen-punkmessu>.
- Huuskonen, Meri 2009. Jumalanpalvelusopas seurakunnan nuorisotyön käyttöön. Dia-konia-ammattikorkeakoulu. Helsingin toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Hyvönen, Jenni 2006. Urbanin kristityn nuoren aikuisen spiritualiteetti. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä ja Juha Petterson (toim.) *Urbaani usko - Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 84–103.
- Hämäläinen, Riitta (toim.) et al. 2008. *Erilaisen oppijan käsikirja*. Helsinki: Erilaisten oppijoiden liitto ry.
- Issakainen, Tytti (toim.) 2005. *Kotikirkko tutuksi viidellä aistilla. Kirkkopedagogiikan opas*. Helsinki: Lasten keskus.
- Jarasto, Pirkko & Sinervo, Nina 1999. *Murrosikäisen ja nuoren maailma. Sarjasta Elämää varten*. Jyväskylä: Gummerus.
- Jokela, Eero 2004. Nuoren hengellinen ohjaaminen. Teoksessa Heli Aaltonen, Lassi Pruuki & Pekka Saarainen (toim.) *Rippikoulun käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 57–65.
- Jolkkonen, Jari 2001a. Jumalanpalvelus. Teoksessa Pekka Kärkkäinen (toim.) *Johdatus Lutherin teologiaan*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 228–240.
- Jolkkonen, Jari 2001b. Saarnan kielellisiä tehokeinoja. Teoksessa Jari Jolkkonen, Juhani Korolainen, Simo Peura & Osmo Valtanen (toim.) *Saarnan käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 187–201.
- Ketola, Kimmo 2010. *Suomalaisten spiritualiteetti*. Teoksessa Maarit Hytönen (toim.) *Minä uskon? Jumala-usko 2010-luvulla*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 140–160.

- Kinnunen, Saara 2011. Lapsen usko. Miten tukea lapsen hengellistä kasvua? Helsinki: Kustannus Oy Uusi Tie.
- Kirkkohallitus 2000. Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas. Suomen ev. lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2000:6. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kirkon keskushallinto 2011. Seurakuntien jäsenistö 2011. Viitattu 20.02.2012. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3D45B8>
- Koskelainen, Hannu 2005. Nuori ja Jumalanpalvelus. Teoksessa Terhi Paananen & Hans Tuominen (toim.) Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 71–81.
- Kotila, Heikki 2004. Liturgian lähteillä. Johdatus jumalanpalveluksen historiaan ja teologiaan. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Kotimaa-yhtiöt i.a. Lehdet. Fleim. Viitattu 19.01.2012 <http://www.kotimaa-yhtiöt.fi/lehdet/fleim>
- Kuopion ev. lut. seurakunnat i.a. Puijo. Viitattu 17.01.2012. <http://www.kuopionseurakunnat.fi/puijo>
- Kuula, Kari 2010. Meidän jumis. Helsinki: Kirjapaja.
- Lehtiö, Pirkko 2004. Tuomasmessu -palvelun harjoituspaikka. Teoksessa Juhani Veikkola (toim.) Jumalanpalvelus ja diakonia. Diakonian vuosikirja 2004. Helsinki: Diakonia ry, 68–71.
- Nurmi, Jan-Erik 2006. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehä. Teoksessa Lyytinen, Paula; Korkikangas, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Helsinki: WSOY, 256–274.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Rusama, Jaakko 2009. Virsien ja hengellisten laulujen ekumeeninen teologia. Teoksessa Joonas Salminen (toim.) Jumalanpalveluselämä muutoksessa. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura, 110–129.
- Räsänen, Antti 2004. Usko itsenäistyvän nuoren elämässä. Teoksessa Aaltonen, Heli; Pruuki, Lassi & Saarainen, Pekka (toim.) Rippikoulun käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 103–127.
- Räsänen, Antti 2006. Uskon kehitys ja hengellinen ohjaus. Teoksessa Kotila, Heikki (toim.) Hengellisen ohjauksen kirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 132–150.

- Sariola, Yrjö 1998. Mennään messuun. Johdatus uudistuvaan jumalanpalvelukseen. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Sariola, Yrjö 2001. Jumalanpalveluksen käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a. Aamenesta öylättiin. Jumalanpalvelus. Viitattu 12.2.2011. <http://www.ev12.fi/sanasto/index.php/Jumalanpalvelus>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b. Viikkomessu. Viitattu 29.01.2012. http://www.ev1.fi/kkh/to/KJM/jp-kirja/041_vmess.pdf.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.c. Aamenesta öylättiin. Sateenkaarimessu. Viitattu 12.8.2011. <http://www.ev12.fi/sanasto/index.php/Sateenkaarimessu>.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2000. Kirkon tiedotuskeskus. Rippikoulusta tuttu veisukirja jo kolmikymppinen. Viitattu 16.7.2011. <http://www.ev1.fi/kkh/kt/uutiset/huh2000/nuveisut.htm>.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2011. Kirkkovuosikalenteri. 2012 (3. vuosikerta). Viitattu 20.02.2012. <http://ev1.fi/Evkirja.nsf/2012?OpenView&Start=1&Count=449&ExpandView>.
- Toivio, Heikki 2004. Voiko sen sanoa toisinkin? Uusimuotoisten jumalanpalvelusten merkitys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jumalanpalveluselämässä 1966-1999. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.
- Tuomasmessu i.a. Mikä on Tuomasmessu? Viitattu 14.01.2012. <http://www.tuomasmessu.fi/?sid=201>
- Tuominen, Hans 2005. Elän ja hengitän – nuoren spiritualiteetti. Teoksessa Terhi Paananen & Hans Tuominen (toim.) Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 35–52.
- Wikman, Noora 2012. Vt. päätoimittaja Fleimin toimituksessa. Sähköpostiviesti 21.02.2012.

Kannen kuva: Sails Tampio

LIITE 1

1 Sukupuoli

1 Nainen

2 Mies

2 Ikä _____ vuotta

3 Mitä ohjeita antaisit nuorten jumiksen järjestäjälle, jotta hän osaisi tehdä mieleisesi hartaushetken? Kerro asioita, mikä auttaa sinua keskittymään ja mikä sinulle jumalanpalveluksessa on tärkeää.

❖ **Vinkkejä saarnaan:**

❖ **Vinkkejä musiikkiin:**

❖ **Vinkkejä rukouksiin:**

LIITE 2

Hei!

Olet saanut käsiisi jumalanpalveluspäiväkirjan. Pyydän Sinua täyttämään tähän kokemuksiasi jumiksista kevään 2011 aikana, jolloin osallistut isostoimintaan. Teen opinnäytetyötä Pieksämäen diakoniaammattikorkeakoulussa ja valmistun sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyöntekijäksi. Päiväkirjaan tekemiesi ajatusten avulla tuotan Puijon seurakunnan käyttöön 10. käskyä nuorten jumalanpalveluksen järjestäjälle. Näin juuri sinä pääset vaikuttamaan, millaisiin jumiksiin osallistut jatkossa. Toiveesi kuullaan ja ne pyritään toteuttamaan!

Kiitos osallistumisestasi ja antoisia jumishetkiä!

Ystävällisin terveisin,
Iina Manninen

Tässä Sinulle hieman ohjeita ja vinkkejä päiväkirjan täyttämiseen:

1. Merkitse ensin milloin ja missä jumis järjestetään. Lisäksi kerro jumiksen luonne, eli oliko se "tavallinen" jumalanpalvelus, leirijumis vai pieni iltakirkko. Mikäli osallistut johonkin muunlaiseen jumalanpalvelukseen, mainitse myös se.
2. Muihin ensimmäisen sivun kysymyksiin toivon sinun pohtivan erityisesti kolmea eri jumalanpalveluksen osa-aluetta: musiikki, puheet ja rukous. Kerro rehellisesti omin sanoin, mistä pidit ja mistä taas et pitänyt. Muista myös perustella vastauksesi! Esimerkiksi: miksi juuri tämän jumiksen saarna oli todella hyvä? Lisäksi kerro myös, että jäitkö kaipaamaan tähän jumikseen jotain tiettyä.
3. Toisen sivun kysymyksissä pyydän Sinua pohtimaan omaa aktiivisuuttasi jumiksessa. Jaksoitko keskittyä? Mikä sinua auttoi siinä ja mikä teki jumalanpalveluksesta mielenkiintoisen? Mikäli tuntui, että ajatuksesi harhailivat muualla, kerro myös se ja mieti mistä se voisi johtua. Lisäksi toivon Sinun kertovan mitä uutta olet oppinut uskosta (niin omasta uskostasi kuin uskosta yleensäkin) jumalanpalveluksen aikana. Mikä vaikutti oppimiseesi? Yhteisöllisyys on osa jumalanpalveluksen viettoa. Kerro siis kenen kanssa jumikseen osallistuit ja mikä merkitys sinulle oli heidän läsnäolollaan.
4. Tärkeintä on, että vastaat kysymyksiin avoimesti ja pohdit vastauksia rauhassa!

Päivämäärä ja paikka:
Jumalanpalveluksen luonne:

Kiinnitä huomiotasi jumalanpalveluksen puheisiin, musiikkiin
sekä rukouksiin:

Mistä erityisesti pidit?

Mistä et pitänyt?

Mitä jäit toivomaan lisää/mitä puuttui?

Mikä auttoi sinua keskittymään/kiinnostumaan jumiksessa?

Mitä uutta opit uskosta jumiksen aikana?

Kenen kanssa osallistuit jumikseen? Mikä merkitys heillä oli kokemuk-
seesi jumalanpalveluksesta?

LIITE 3

Messu eli ehtoollisjumalanpalvelus:**I JOHDANTO**

1. Alkuvirsi
2. Alkusiunaus
 - Siunaus
 - Vuorotervehdys
3. Johdantosanat
4. Yhteinen rippi
 - Synnintunnustus
 - Synninpäästö
 - Kiitosrukous
5. Päivän psalmi
6. Herra armahda
7. Kunnia ja kiitosvirsi Pyhälle Kolminaisuudelle
 - Kunnia
 - Kiitosvirsi
8. Päivän rukous

II SANA

9. Ensimmäinen lukukappale
10. Vastaus
11. Toinen lukukappale
12. Päivän virsi eli graduaali
13. Evankeliumiteksti
14. Virsi
15. Saarna
16. Uskontunnustus
17. Virsi
18. Yhteinen esirukous

III EHTOOLLINEN

19. Uhrivirsi eli offertorio

20. Ehtoollisrukous

- Vuorotervehdys
- Prefaatio
- Pyhä
- Rukous ja asetussanat

21. Isä meidän

22. Herran rauha

23. Jumalan karitsa

24. Ehtoollisen vietto

- Kutsu
- Ateria
- Päätössanat

25. Kiitosrukous

IV PÄÄTÖS

26. Ylistys

27. Siunaus

- Lähettäminen

28. Päätösmusiikki